

MAŁGORZATA SKOTNICKA-PALKA

Dział Dokumentów Życia Społecznego ZNiO

„OSSOLIŃSKIE ŚWIADECTWA
NIEPODLEGŁEJ KULTURY POLSKIEJ”.
SPRAWOZDANIE Z SESJI POŚWIĘCONEJ
ARCYBISKUPIEMU KOMITETOWI CHARYTATYWNEMU
(WROCŁAW, 13 GRUDNIA 2018)

W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 w Polsce został wprowadzony stan wojenny. Rozpoczęły się masowe aresztowania opozycjonistów – działaczy i sympatyków „Solidarności”. Młodzi ludzie z wrocławskich kręgów uczelnianych, związani z Centralnym Ośrodkiem Duszpasterstwa Akademickiego i Duszpasterstwem Akademickim „Wawrzyny”, natychmiast zareagowali na wprowadzone represje polityczne – zbierali informacje o osobach internowanych oraz ich rodzinach w celu udzielenia im natychmiastowej pomocy. Wkrótce działania te połączyły się i zostały wsparte przez dostojników kościelnych, zwłaszcza przez ks. abp. Henryka Gulbinowicza, który sformalizował ich strukturę, powołując w marcu 1982 r. Arcybiskupi Komitet Charytatywny (dalej AKCh). Obdarzył on organizację dużym zaufaniem i nadał jej członkom szerokie kompetencje, czego dowodzą słowa duszpasterza: „róbcie, co chcecie, a kiedy będą was pytać, to mówcie, że ja wam kazałem”. Dzięki temu działacze Komitetu otrzymali możliwość względnie bezpiecznej pracy, swobodę działania i szansę na rozwinięcie wielu różnorodnych inicjatyw: pomocy materialnej, medycznej, prawnej, procesowej, zawodowej, finansowej oraz duchowej.

AKCh starał się dotrzeć do wszystkich represjonowanych osób na terenie ówczesnej Archidiecezji Wrocławskiej, a także do ich rodzin. Jego członkowie pracowali dobrowolnie i charytatywnie. Zawieszenie stanu wojennego 22 lipca 1983 r. nie przyniosło poprawy sytuacji represjonowanych, dlatego Komitet kontynuował swoją działalność.

W ramach projektu „Ossolińskie świadectwa niepodległej kultury polskiej” 13 grudnia 2018 r. w Auli im. prof. M. Gębarowicza Zakładu Narodowego im. Osso-

lińskich (dalej ZNiO) zorganizowano międzypokoleniowe spotkanie upamiętniające działalność AKCh we Wrocławiu w okresie stanu wojennego. Miało ono na celu zapoznanie młodzieży licealnej z działalnością Komitetu, a zwłaszcza ze świadectwami jego członków, którzy po 13 grudnia 1981 r. organizowali pomoc osobom represjonowanym i ich rodzinom. Spotkanie złożone było z dwóch części.

W pierwszej z nich odbyła się konferencja, podczas której wygłoszono referaty poświęcone polskiej drodze do niepodległości, początkom AKCh i wielkiej roli, jaką w całym przedsięwzięciu odegrał jego pomysłodawca, ks. kard. Henryk Gulbinowicz.

- *Niepodległość razy dwa*, dr Adolf Juzwenko, dyrektor ZNiO.
- *Wbrew systemowi. Działalność Arcybiskupiego Komitetu Charytatywnego we Wrocławiu w okresie stanu wojennego*, dr Małgorzata Skotnicka-Palka, Dział Dokumentów Życia Społecznego ZNiO.
- *Ks. Kardynał Henryk Gulbinowicz, arcybiskup Wrocławia – twórca Arcybiskupiego Komitetu Charytatywnego*, prof. dr hab. Roman Duda.
- *Osaczenie – Ks. Kardynał Henryk Gulbinowicz w świetle archiwaliów aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej*, dr Stanisław Bogaczewicz, Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu.

Następnie rozpoczął się panel dyskusyjny pt. „Arcybiskupi Komitet Charytatywny we Wrocławiu w oczach jego bohaterów” z udziałem twórców i byłych członków AKCh.

Jego uczestnikami byli:

red. Maria Woś, dziennikarka. Od 1982 działała w AKCh. Uczestniczyła w procesach sądowych – sporządzała i gromadziła dokumentację na temat naruszania prawa wobec represjonowanych;

prof. dr hab. Roman Duda, matematyk. Między 6 a 16 stycznia 1982 internowany w Ośrodku Odosobnienia w Nysie. W latach 1982–1984 przewodniczący i członek Rady Starszych AKCh;

ks. Andrzej Dziełak, moderator kościelny AKCh. Duszpasterz internowanych w Ośrodkach Odosobnienia w Grodkowie, Nysie i Kamiennej Górze; organizator pomocy materialnej pochodzącej głównie z Francji; wielokrotny obserwator rozpraw sądowych;

dr hab. Zbigniew Jakubiec, biolog. Działacz AKCh; w latach 1989–1996 oraz 2003–2007 przewodniczący Komitetu. Współorganizator pomocy dla internowanych i ich rodzin; prowadził kartotekę poszkodowanych; pośredniczył w przekazywaniu darów z zagranicy;

dr Krzysztof Tabisz, matematyk. Członek Rady AKCh; w latach 1984–1989 przewodniczący Komitetu. Kierował pracą Sekcji Magazynowej. Przez kolegów nazywany był Panem Półką.

Dyskusję prowadził **dr Adolf Juzwenko**, historyk, były pracownik Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Od lat siedemdziesiątych działacz opozycji demokratycznej. Po 13 grudnia 1981 w ukryciu, współorganizator struk-

tur podziemnych „Solidarności”. Współorganizator niezależnego życia naukowego i kulturalnego. W 1989 przewodniczący Wrocławskiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”. Od 1990 dyrektor Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN, od 1995 dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Krzysztof Tabisz mówił o początkach AKCh i powodach, dla których zaangażował się w jego działalność. Następnie Roman Duda, jako były internowany, opowiadał o tym, jak patrzono na działalność Komitetu z perspektywy osadzonych w Ośrodkach Odosobnienia. Po nim Zbigniew Jakubiec opisał swoje kontakty i współpracę z parafiami archidiecezji wrocławskiej oraz pomoc materialną udzielaną represjonowanym i ich rodzinom. Kolejny uczestnik panelu, ks. Andrzej Dziełak, wspominał swoje wizyty w obozach internowania. Na koniec Maria Woś zrelacjonowała, jak wyglądały procesy polityczne.

WYSTAWA

Sesji towarzyszyła ekspozycja „»Byłem w więzieniu, a przyszlście do Mnie« (Mt 25, 36). Działalność Arcybiskupiego Komitetu Charytatywnego we Wrocławiu na rzecz internowanych i ich rodzin w okresie stanu wojennego”. Zaprezentowano na niej najcenniejsze i najciekawsze obiekty, znajdujące się w zbiorach Ossolineum, związane z działalnością AKCh we Wrocławiu, m.in. stemple tworzone własnoręcznie przez więźniów w obozach internowania czy fotografie z Ośrodków Odosobnienia. Obiekty te pochodzą z Archiwum Arcybiskupiego Komitetu Charytatywnego, przekazanego przez ks. kard. Henryka Gulbinowicza, arcybiskupa metropolitę wrocławskiego w latach 1996–2001. Znajduje się ono w Dziale Dokumentów Życia Społecznego ZNiO we Wrocławiu i obejmuje działalność Komitetu z lat 1981–2000. Składa się na nie 5069 dokumentów (m.in. sprawozdania roczne; wykazy internowanych, aresztowanych i uwięzionych; korespondencja z instytucjami i osobami prywatnymi, którym Komitet pomagał; opisy transportów darów; dokumentacja finansowa; relacje i sprawozdania z procesów członków opozycji demokratycznej; informacje o represjach; ewidencja darów; wywiady lekarskie) oraz kartoteki (Represje na Dolnym Śląsku Kartoteka Ogólna „duża”; Kartoteka procesowa; Kartoteka Sekcji Pracy; Kartoteka zakładów pracy – zwolnienia, represje inne). Kuratorem wystawy była dr Małgorzata Skotnicka-Palka, aranżację ekspozycji wykonała Urszula Wencka. Przygotowaniem obiektów do wystawy zajął się zespół Działu Konserwacji ZNiO oraz Andrzej Solnica.

Spotkanie było żywą lekcją historii dla młodzieży, która miała niecodzienną okazję wysłuchać relacji świadków wydarzeń. Wzbudziło ono bardzo duże zainteresowanie – wzięło w nim udział ponad 200 osób. Każdy z uczestników otrzymał pamiątkowe materiały promocyjne: plecak, notatnik, magnes, ołówek, ulotki reklamujące wydarzenie. Całość transmitowana była na żywo za pośrednictwem mediów społecznościowych. Film z wydarzenia będzie udostępniany w celach edukacyjnych na stronie internetowej Ossolineum.

Wydarzenie objęte zostało patronatem honorowym ks. kard. Henryka Gulbinowicza. Patronem medialnym było Radio Rodzina. Całość sfinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022.

Przygotowaniem spotkania zajmowali się pracownicy Działu Dokumentów Życia Społecznego, Działu Marketingu, Działu Edukacji, Działu Konserwacji oraz Pracowni Reprograficznej.

1. Uczestnicy sesji (od lewej): ks. Andrzej Dziełak, dr Krzysztof Tabisz, prof. Roman Duda, dr Adolf Juzwenko, red. Maria Woś, dr hab. Zbigniew Jakubiec (fot. Andrzej Solnica).